

Nr 31

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av motioner angående vissa frågor rörande forskning och forskningsplanering.

Motionerna

I motionen 1971: 841 av herr Bergqvist m. fl. (s) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en plan för uppbyggande i statlig regi av ett centralt databaserat register över planerade, pågående och avslutade forskningsprojekt.

I motionen 1971: 842 av herr Bohman m. fl. (m) har hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t snarast måtte tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen företa en total och förutsättningslös översyn av den svenska forskningens och forskningsplaneringens organisation.

I motionen 1971: 851 av herr Ericson i Örebro m. fl. (s) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. begär en samlad bedömning i framtida statsverkspropositioner av de prioriteringsfrågor som berör forskningen och utvecklingsarbetet,

2. anhåller om en förändring av de anslagsfördelade forskningsorganens sammansättning, så att ett väsentligt ökat lekmannainflytande säkras,

3. anhåller om en förändring av universitetsstadgan, så att det blir möjligt att genom tidsbegränsade program närmare definiera enskilda forskartjänsters omfattning och inriktning.

I motionen 1971: 859 av herr Helén m. fl. (fp) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1. att en parlamentarisk utredning tillsätts för att verkställa en förutsättningslös översyn av forskningspolitikens mål samt forskningens organisation och anslagsbehov, varvid också bör beaktas forskningsberedningens ställning och framtida uppgifter,

2. att denna utredning även tar upp de i motionen nämnda åtgärderna att främja industriforskning och utveckling,

3. att denna utredning tar upp frågan om

a) rullande långsiktplanering av forsknings- och utvecklings-(FoU-) insatser och samordning av resursutbyggnad och resursutnyttjande,

b) statligt engagemang i stora forsknings- och utvecklingsprojekt och därvid särskilt beaktar arbetsformerna för drivande av sådana projekt,

c) arbetsformer och anslagsgivning för utbyggnad, underhåll och drift av tung vetenskaplig apparatur,

4. att denna utredning initierar undersökningar av typen »forskning om forskning» och lägger fram förslag till uppbyggnad av resurser inom detta forskningsområde,

5. att femårsplanering av forskningsrådets, styrelsens för teknisk utveckling (STU), universitetens och miljövärdande organs FoU-arbete föreläggs riksdagen.

I motionen 1971: 887 av herr Nordstrandh m. fl. (m) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t upprepar den i riksdagsskrivelse 1969: 222 framförda begäran om en översyn av forskarkarriären.

Utskottet

Ett gemensamt grundmotiv för flertalet motionsyrkanden som utskottet tar upp till behandling i detta betänkande är angelägenheten av att de totala forskningsresurserna inom landet utnyttjas så effektivt som möjligt och att forskningsframsteg så snabbt som möjligt förs ut i näringsliv och förvaltning, så att man där kan dra nytta av forskningsresultaten. Motionerna 1971: 842 och 1971: 859 utmynnar båda i yrkanden om en förutsättningslös utredning om forskningspolitikens mål, planeringen och prioriteringen av forskningsinsatserna samt forskningens organisation och anslagsbehov. Prioriteringsfrågan behandlas även i motionen 1971: 851 som dessutom inrymmer yrkanden om lck-mannainflytande i de anslagsfördelande forskningsorganen och om s. k. program för forskartjänster. Motionen 1971: 841 har tagit upp en specialfråga, nämligen frågan om register över forskningsprojekt. I detta sammanhang behandlar utskottet dessutom motionen 1971: 887 med yrkande om en översyn av forskarkarriären.

I den förutnämnda motionen 1971: 859 med yrkande om en parlamentarisk utredning uttalas att forsknings- och utvecklingsarbetet måste inordnas i samhällsbyggnadsprocessen och inriktas så att det kommer i samklang med övriga ansträngningar att nå de mål som samhället ställt upp för sin utveckling. För att få till stånd en riktig avvägning och prioritering fordras vidare enligt motionärernas mening en långtidsplanering av forskningsinsatserna. Denna fråga bör särskilt studeras av den utredning som föreslås. I avvaktan på resultatet av denna och på ytterligare erfarenheter uttalar sig motionärerna för en femårsplanering. En översyn av den svenska forskningsorganisationen bedöms som angelägen om syftet med långtidsplaneringen skall kunna uppnås

liksom en bättre samordning av insatserna för forskning och utvecklingsarbete. Som andra viktiga uppgifter för en parlamentarisk utredning anges att föreslå arbetsformer som medför att förväntade tekniska utvecklingsresultat på ett tidigt stadium kan bli föremål för en samlad bedömning av hur de kommer att påverka människor och samhälle samt att stora projekt, t. ex. rymdprogram och atomenergiprogram, kan planeras och genomföras under större insyn än nu. Insatser som kan väntas ge resultat av betydelse för lokaliseringpolitiken bör prioriteras. Forskningsberedningens ställning och framtida sammansättning och organisation bör övervägas. Vikten av att olika företag får samma möjligheter att tillgodogöra sig forskningsresultaten stryks under och i den föreslagna utredningens uppdrag skall ingå också bl. a. åtgärder som kan leda till ett effektivare utnyttjande av forskningsresultaten i näringsliv och samhälle. Som en central fråga framträder i motionen önskemål att genom organisatoriska och andra åtgärder nå fram till bättre möjligheter för statsmakterna och de underlydande anslagsfördelande organen att ta ställning till de många gånger intrikata prioriteringsfrågorna. Härtill an knyter nära önskemål att genom organisatoriska ändringar eller andra åtgärder tillförsäkra nya forskningsområden erforderliga anslagsmedel.

Som motiv för det i motionen 1971: 842 framförda yrkandet om en total och förutsättningslös översyn av den svenska forskningens och forskningsplaneringens organisation har åberopats bl. a. att det kan ifrågasättas om samhällets organ för planering av forskningspolitiken, för stöd till forsknings- och utvecklingsverksamhet och för samverkan mellan olika intressenter har den lämpligaste utformningen för att de medel som satsas skall bli så effektivt utnyttjade som möjligt och för att forskningsresultaten skall bli nyttiggjorda. Bl. a. anförs också att den flexibilitet som ursprungligen kännetecknade forskningsråden till stor del gått förlorad. Motionärerna efterlyser vidare bättre underlag för den forskningspolitiska debatten och forskningsplaneringen. Man påpekar att försummelser i fråga om planeringen kan leda till långt svårare störningar i människans och naturens samspel med tekniken än vi hittills upplevt.

I motionen 1971: 851 framhålls att en styrning av forskningen så att den mer än hittills kan tjäna samhället och bli ett effektivare instrument för social förändring förutsätter ett starkt ledmannainflytande också på den anslagsfördelande nivån.

Med anledning av ifrågavarande motionsyrkanden får utskottet anföra följande.

I början av 1960-talet diskuterades livligt den s. k. teknikfaktorns roll för den ekonomiska tillväxten. Detta ledde till väsentligt ökade statliga insatser för teknisk forskning och utveckling bl. a. som ett led i en aktiv näringspolitik. Avsikten med bildandet år 1968 av styrelsen för teknisk

utveckling (STU) var i första hand att uppnå en bättre planering och samordning av finansieringen av den tekniska forsknings- och utvecklingsverksamhet som stöddes av olika statliga forskningsråd och fonder. Successivt har samtidigt betydelsen av forsknings- och utvecklingsverksamhet som en grundläggande faktor för samhällsutvecklingen i dess helhet alltmer kommit att uppmärksammas i den allmänna debatten. Bl. a. som följd härav har denna verksamhet numera blivit en integrerande del av samhällslivet på nästan alla områden. Dess funktion är väsentlig för hela vårt ekonomiska och sociala liv.

Nya krav gör att forskningspolitiken inte längre i samma utsträckning som tidigare kan begränsas till naturvetenskaper och teknisk utveckling. Samhällsvetenskaperna och humaniora måste tas med i väsentligt ökad omfattning. I olika sammanhang har vidare betonats vikten av att forskarna i ökad utsträckning medverkar till att deras kunskaper utnyttjas för ett riktigt klarläggande av olika konsekvenser av alternativa utvecklingslinjer. Detta måste göras på ett tidigt stadium, innan beslutsfattaren i samhälle och näringsliv läst sig för planer, som kan få allvarliga, negativa konsekvenser för våra levnadsförhållanden. Från såväl samhällsekonomiska som sociala och kulturella synpunkter är det vidare angeläget att en riktig avvägning mellan olika ändamål görs inom ramen för de medel som kan ställas till förfogande för forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Forskningsberedningens verksamhet är inte speciellt inriktad på den tekniska forskningen utan spänner över hela forskningsfältet. Utskottet erinrar om att beredningens uppgift är att verka som rådgivande organ till regeringen i frågor om den långsiktiga inriktningen av forskningspolitiken. En viktig uppgift när det gäller att initiera forskning på olika angelägna områden har forskningsråden. I dag finns det nio forskningsråd, vartill kommer STU som i fråga om det tekniska området har samma funktion som ett forskningsråd.

Den svenska forskningspolitiken och forskningsorganisationen har i riksdagen under den senaste tioårsperioden vid upprepade tillfällen varit föremål för diskussion, senast vid fjolårets riksdag i anledning av då i statsutskottets utlåtande 1970: 204 behandlade utredningsförslag. Statsutskottet erinrade om att det i utlåtandet 1968: 168 framhållit att de prioriteringsbeslut beträffande forskningsstöd, som statsmakterna fattar, är och måste vara politiska beslut. Den av statsmakterna förda forskningspolitiken kan dock — och bör måhända också — slå igenom i de underordnade organens handlande. Utskottet underströk också den väsentliga skillnaden mellan statsmaktens prövning av anslagsfrågor och exempelvis det enskilda forskningsrådets, vilket kan grunda sin bedömning på *en av sakkunniga gjord granskning av projektens intresse och värde ur vetenskaplig synpunkt*.

Riksdagen beslöt (rskr 1970: 421) att som sin mening ge Kungl. Maj:t

till känna vad statsutskottet i nämnda utlåtande anfört i fråga om forskningsplanering. Statsutskottet anförde härom att utvecklingen under senare år har gjort behovet av en genomtänkt forskningsplanering grundad på överblick över hela fältet allt påtagligare. De resurser som i vårt land kan disponeras för forskningen är begränsade och en prioritering mellan olika forskningsfält och forskningsprojekt därför nödvändig. Utvecklingen mot alltmer kostnadskrävande forskning, främst inom tekniska och naturvetenskapliga ämnesområden, kan bedömas komma att leda till ett behov av ökad internationell forskningssamverkan, för vårt lands del i första hand en vidareutveckling av det nordiska forskningssamarbetet och en utbyggnad av den forskningssamverkan som förekommer på europeisk nivå. Samma utveckling kan också leda till att inhemska prioriteringsfrågor måste bedömas mot bakgrund av den internationella forskningssituationen med risk att detta av den enskilde forskaren kan komma att upplevas som en besvärande styrning av forskningen. Utskottet underströk behovet av en genomtänkt forskningsplanering och pekade samtidigt på att allmänpolitiska värderingar i framtiden säkerligen i högre grad än hittills kommer att påverka bedömningen av hur forskningsresurserna skall disponeras.

De nu ifrågasvarande motionsyrkandena måste enligt utskottets mening bedömas mot bakgrund av dels riksdagens i följande gjorda ställningstaganden och motiven för dessa, dels den förda forskningspolitiska debatten och statsmakternas i denna alltmer framträdande ansvar för forsknings- och utvecklingsverksamheten. Utskottet har med denna utgångspunkt ansett sig böra förorda att i första hand forskningsrådets sammansättning och organisation i övrigt samt befogenheter och ställning i relation till myndigheter och andra instanser som har forskningsansvar utreds genom en parlamentariskt sammansatt utredning eller i annan ordning. Forskningsråden har spelat en stor roll i den statliga forskningspolitiken och måste förutsättas komma att även i fortsättningen vara ett viktigt instrument för statsmakternas styrning av forskningsresurserna till prioriterade områden. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört i anledning av förevarande yrkanden i motionerna 1971: 842 och 1971: 859 samt motionen 1971: 851 i vad den avser lekmannainflytande i bl. a. forskningsråden.

I syfte att få ett mera samlat och redan därigenom bättre underlag för riksdagens ställningstaganden i anslagsfrågorna har i motionen 1971: 851 yrkats att regeringen fortsättningsvis i statsverkspropositionen skall i ett sammanhang redovisa sina bedömningar i prioriteringsfrågorna avseende forskning och utvecklingsarbete. Motionärerna menar att statsverkspropositionen är det främsta instrumentet när det gäller att formulera de övergripande politiska målen för forskningen och göra prioriteringar mellan olika forsknings-

områden. På grund av att de ifrågakommande medelsanvisningarna sker under olika huvudtitlar är det emellertid nu svårt för riksdagens ledamöter att få den rätta helhetssynen om statsverkspropositionen ej samtidigt redovisar regeringens samlade bedömning av frågorna.

Ifrågavarande motionsyrkande anknyter nära till yrkandet i motionen 1971: 859 om långtidsplanering av anslagsgivningen till forskning och utvecklingsarbete. I denna motion hemställs att det beträffande stödet till forskningsrådets, styrelsens för teknisk utveckling, universitetens och miljövårdande organs forsknings- och utvecklingsarbete skall utarbetas rullande femårsplaner som skall föreläggas riksdagen. Yrkandet är motiverat bl. a. av att många uppgifter sträcker sig över flera år. Planerna bör omfatta fem år tills ökad erfarenhet vunnits av hur lång planeringsperioden lämpligen bör vara.

I de två motionsyrkandena ligger önskemål om ett förbättrat beslutsunderlag. Utskottet är ense med motionärerna om betydelsen härav och förutsätter att den av utskottet föreslagna utredningen kommer att få positiva effekter även i detta avseende. Utskottet är emellertid inte berett förorda att riksdagen nu binder sig för den föreslagna långtidsplaneringen av anslagsgivningen till forskningsråden m. fl. eller för fram särskilda önskemål beträffande prioriteringsproblemen. Utskottet avstyrker sålunda bifall till ifrågavarande yrkanden i motionerna 1971: 851 och 1971: 859.

Såväl motionen 1971: 842 med yrkande om parlamentarisk utredning som motionen 1971: 859 med samma yrkande stryker under vikten av att forskningsresultaten kan nyttiggöras. Härigenom verifierar dessa motioner det ofta och i den nu aktuella motionen 1971: 841 påtalade behovet av register över och information om pågående och avslutad forskning. I den sistnämnda motionen förs fram förslag avseende ett centralt databaserat register över planerade, pågående och avslutade forskningsprojekt.

Automatisk databehandling (ADB) för administrativa uppgifter introducerades i Sverige under senare hälften av 1950-talet. Utvecklingen inom ADB-området har därefter gått snabbt. Redan i början av 1960-talet var sålunda över hundratalet datorer i bruk i vårt land. Härav svarade staten för en betydande andel eller omkring en fjärdedel. I dag har enbart inom den statliga sektorn anskaffats närmare 100 datorer och det totala antalet anläggningar i vårt land uppskattas till omkring 600 stycken. Därtill kommer att utvecklingen medfört en betydande kapacitetshöjning för datorerna. Av stort intresse i detta sammanhang är även utvecklingen på datatransmissionsområdet. Den nya tekniken på detta område möjliggör tillgång till en dator oberoende av dess geografiska placering.

Inom den statliga sektorn pågår ett omfattande planerings- och förberedelsearbete i fråga om uppbyggnad av databanker. En relativt ut-

förlig redogörelse härför har av konstitutionsutskottet lämnats i dess betänkande 1971: 64, till vilket betänkande utbildningsutskottet får hänvisa. Här bör dock särskilt erinras dels om att riksdagen under vårsessionen fattat beslut om att ADB skall utnyttjas inom exekutionsväsendet och för ett centralt körkortsregister, dels om arbetet med försöksverksamhet avseende utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet för lagring och återvinning av information. Denna senare information avser riksdagstrycket och registreringen av händelsemoment i riksdagsarbetet. Inom ramen för ett av Kungl. Maj:t givet uppdrag till statskontoret bedrivs för närvarande även försöksverksamhet med ett s. k. personaladministrativt informationssystem. Andra exempel på uppbyggnad av databanker är ett system för informationsåtervinning avseende diarie- och rättsfallsuppgifter inom regeringsrätt och kammarrätter att tagas i drift från årsskiftet 1971/72 samt ett liknande system för informationsåtervinning, som försöksvis prövats för styrelsens för internationell utveckling och forskningsbibliotekens räkning. Slutligen har Kungl. Maj:t uppdragit åt statskontoret att biträda miljökontrollutredningen med att genomföra en förstudie till ett miljövårdens informationssystem. Systemet skall om möjligt tillgodose såväl de administrativa myndigheternas som forskningens behov av samlad information om miljön och om de förändringar som sker i miljön.

De allt större insatserna för forsknings- och utvecklingsarbete skapar ett motsvarande ökat behov av informations- och dokumentationstjänst. Ett omfattande arbete har utförts och utförs av en rad enskilda och statliga organ för att åstadkomma förbättrade former för information och dokumentation. Som motionärerna erinrar om inrättades samtidigt med STU år 1968 statens råd för vetenskaplig information och dokumentation (SINFDOK). STU har tagit initiativet till viss inventering av pågående forskning och för forskningsrådets del har en arbetsgrupp ägnat dokumentationsfrågan särskild uppmärksamhet. En mer samlad lösning synes av olika skäl emellertid inte ha kunnat växa fram. Till de olika forskningsråden anvisade medel tas i inte obetydlig utsträckning i anspråk för dokumentation och informationsspredning. Motionärerna påpekar att det bl. a. från samhällsekonomiska utgångspunkter inte kan vara rimligt att dokumentations- och informationsverksamheten är splittrad på små avgränsade register med varierande kvalitet och användbarhet.

Det torde väl vara varje forskares strävan att sprida information om sina forskningsresultat för att få dem kända, kritiskt granskade och helst accepterade. Det är också väsentligt att det är möjligt att få en överblick över vad som utförs på ett visst område så att arbete och kostnader inte läggs ner på att försöka lösa problem, som redan lösts på annat håll. Resultatet av den forskning som bedrivs vid institutioner, inom forskargrupper och av enskilda forskare har emellertid ett stort

intresse även för vidare kretsar. De finns numera på flera håll i samhället tydliga behov av en mer allsidig information, vilket behov ingalunda är begränsat till det tekniska forsknings- och utvecklingsområdet.

Utskottet har sålunda blivit övertygat om vikten av att möjligheterna utreds att få till stånd ett datasystem för central registrering av planerade, pågående och avslutade forskningsprojekt, forskningsinstitutioner, enskilda forskare, medelstildelning etc. För forskningsplaneringen skulle ett sådant register vara av stort värde och det skulle också underlätta det internationella samarbetet. I många forskningsprojekt förekommer insamling av relativt omfattande datamängder, som bearbetas genom automatisk databehandling. Det synes naturligt att det utarbetas riktlinjer för dokumentation och arkivering, för eventuellt framtida utnyttjande av det datamaterial till vilket forskningsdata överförs. Som en integrerad del i förevarande utredningsuppdrag framträder även frågan om programmeringsarbetet inom dessa forskningsprojekt.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i vilka former arbetet på att utveckla ifrågavarande ADB-system skall bedrivas. Som framgått av det föregående har statskontoret skaffat sig erfarenhet från ett flertal områden med informationsåtervinningsproblem av samma typ som skulle vara aktuella vid skapandet av ett databaserat svenskt forskningsregister. Ett utredningsuppdrag med syfte att skapa ett sådant register skulle på ett naturligt sätt inrymmas bland verkets pågående aktiviteter.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj: till känna vad utskottet sålunda anfört i anledning av ifrågavarande yrkande i motionen 1971: 841.

Förslag som syftar till ökad användning av s. k. program för forskartjänster förs fram i motionen 1971: 851. Motionärerna framhåller att man med hjälp av program kan nå en bättre styrning av forskningsresurserna mot de ämnesområden och inriktningar som prioriterats av de politiska instanserna. Motionärerna anser att programmen bör vara tidsbegränsade.

Enligt 42 § i den t. o. m. den 30 juni 1964 gällande stadgan för de tekniska högskolorna ankom de på dåvarande överstyrelsen för högskolorna att efter förslag av vederbörande lärarkollegium fastställa program för undervisningen. På grund härav och motsvarande äldre bestämmelser utvecklades en praxis, enligt vilken överstyrelsen i samband med tillsättning av professur, laboratur eller speciallärarbefattning fastställde ett program, som närmare definierade området för tjänsten. Denna praxis motiverades främst av svårigheten att i tekniska tillämpningsämnen tillräckligt noggrant precisera området för en tjänst enbart genom tjänstens benämning. Den kom emellertid efter hand att gälla tjänster inom alla slags ämnesområden vid högskolorna.

Ifrågavarande praxis på det tekniska området har i stort sett tillämpats även sedan de tekniska högskolorna den 1 juli 1964 fått universitetskanslersämbetet (UKÄ) som central förvaltningsmyndighet.

I framställning till Kungl. Maj:t har UKÄ påtalat att det också inom andra områden än det tekniska i vissa fall visat sig finnas behov av precisering av ämnesområdet för en lärartjänst utöver vad som kommer till uttryck i tjänstens benämning. UKÄ har i sin framställning anfört bl. a. följande: »En självklar utgångspunkt för UKÄ:s överväganden i hithörande frågor är att en lärartjänsts ämnesinnehåll så långt möjligt bör komma till uttryck i den benämning av tjänsten som statsmakterna fastställer. I vissa fall måste emellertid UKÄ presentera förslag om en tjänsts inriktning och innehavarens tänkta arbetsområde i annan form än enbart genom den ämnesbenämning som föreslås. Det är synnerligen angeläget att statsmakterna i sådana fall klart tar ställning till också dessa delar av UKÄ:s förslag. Det är vidare väsentligt att de ställningstaganden och uttalanden som statsmakterna gjort beträffande ämnesinnehållet för en lärartjänst verkligen läggs till grund för i första hand de sakkunnigas bedömningar i tillsättningsärendet. För att detta skall underlättas avser UKÄ att i fortsättningen, då så bedöms påkallat, innan en professur etc. ledigförklaras sammanfatta de av statsmakterna givna förutsättningarna beträffande tjänstens ämnesinnehåll i ett dokument till ledning för samtliga berörda.» UKÄ påpekar att samma behov av preciseringar föreligger då en tjänst skall återbesättas med oförändrad benämning eller enligt statsmakternas beslut ändras till sitt ämnesinnehåll. UKÄ:s framställning avser sådan ändring av universitetsstadgan att ämbetets befogenhet att genom ett dokument närmare precisera ämnesinnehållet klart kommer till uttryck i stadgan.

UKÄ:s framställning överensstämmer sålunda med motionärernas önskemål om precisering av ämnesinnehållet för forskartjänster. Utskottet har erfarit att Kungl. Maj:t inom kort kommer att meddela beslut om erforderlig ändring av universitetsstadgan. Med hänsyn härtill påkallar ifrågavarande motionsyrkande i denna del inte någon riksdagens åtgärd. Som en följd härav och då utskottet inte kan biträda yrkandet i vad det avser tidsbegränsning föreslår utskottet att motionen 1971: 851 såvitt nu är i fråga avslås av riksdagen.

Statsmakternas beslut år 1969 om reformerad forskarutbildning syftade till en väsentlig förkortning av utbildningstiden och angav riktlinjer för en mer systematiserad och effektiviserad utbildningsorganisation. Genom reformen skapades en fyraårig utbildning som avslutas med doktorsexamen. Beträffande forskarkarriären beslöts endast vissa jämkningar inom ett i huvudsak oförändrat tjänstesystem. Beslut fattades om avveckling av tjänstetypen forskardocent och om utvidgad möjlighet till förlängning av docentförordnande. Riksdagen beslöt vidare att som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad statsutskottet i utlåtandet 1969: 93 (rskr 1969: 222) anfört om fortsatta överväganden i fråga om forskarkarriären. Med anledning av då framfört motionsyrkande om en skyndsam översyn av forskarkarriären anförde statsutskottet avslutningsvis följande: »Utskottet anser att det finns skäl att

man, allteftersom erfarenhet vinnes av det nya systemet, fortsatt överväger frågan om forskarkarriärens utformning. Denna utskottets uppfattning bör riksdagen som sin mening ge till känna för Kungl. Maj:t utan att uttala sig om formen för en översyn. Någon ytterligare åtgärd med anledning av de nu förevarande motionsyrkandena anser sig utskottet inte böra föreslå.»

I den ifrågavarande motionen 1971: 887 har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t »upprepar den i riksdagskrivelse 1969: 222 framförda begäran om en översyn av forskarkarriären». Motionärerna erinrar om att man vid reformen av forskarutbildningen ej följde 1963 års forskarutrednings förslag om utformning av forskarkarriären. Starka skäl talar enligt motionärernas mening för att forskarkarriären nu begränsas till att omfatta tre steg, nämligen forskarassistent, biträdande professor och professcr. Tjänster som e. o. docent skulle sålunda inte vidare inrättas och de nuvarande tjänsterna av denna typ ändras till biträdande professurer för att undanröja den otrygghet i anställningen som är en följd av att docentförordnandena är tidsbegränsade. Ett väsentligt motiv för motionsyrkandet synes vara att genom beslutet år 1969 tillskapade möjligheter till förlängning av förordnande som e. o. docent inte utnyttjats i den omfattning och på det sätt som man enligt motionärernas mening haft anledning räkna med.

Utskottet har inhämtat att UKÄ undantagslöst följt konsistoriernas förslag om förlängning — från sex månader upp till tre år — av förordnande på docenttjänst. Under budgetåret 1969/70 har UKÄ handlagt omkring 30 framställningar och under budgetåret 1970/71 36. UKÄ har funnit det ändamålsenligt att beslutsrätten i dessa frågor förs över på konsistorierna och har nyligen i framställning till Kungl. Maj:t föreslagit härför erforderlig ändring i universitetsstadgan.

Med hänsyn till att omförordnanden synes ha meddelats av UKÄ i överensstämmelse med intentionerna i 1969 års riksdagsbeslut anser utskottet att det saknas anledning för riksdagen att så kort tid efter beslutet om reformerad forskarutbildning upprepa sitt då gjorda uttalande om fortsatta överväganden av forskarkarriärens utformning. Utskottet avstyrker därför yrkandet i motionen 1971: 887.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. i anledning av motionerna 1971: 842, 1971: 851 och 1971: 859, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i fråga om utredning angående forskningsråden,
2. avslår motionen 1971: 851 i vad avser en samlad bedömning i statsverkspropositionen av vissa prioriteringsfrågor,
3. avslår motionen 1971: 859 i vad avser femårsplanering av anslagsgivningen till forskningsråden m. fl.,

4. i anledning av motionen 1971: 841 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande ett databaserat svenskt forskningsregister,
5. avslår motionen 1971: 851 i vad avser viss ändring av universitetsstadgan,
6. avslår motionen 1971: 887.

Stockholm den 2 december 1971

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande: herrar Alemyr (s), Mårtensson (s), Larsson i Staffanstorp (c), Richardson (fp), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund i Härnösand (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Dahl (s), herrar Johansson i Skärstad (c), Berndtson i Linköping (vpk), Stålhammar (fp) och Strindberg (m).

Särskilt yttrande

av herrar Nordstrandh (m) och Strindberg (m) som anfört:

»Att *forskningsrådets* sammansättning, organisation, befogenheter och ställning i relation till myndigheter och andra instanser, som har forskningsansvar, utreds genom en parlamentariskt eller på annat sätt sammansatt utredning får endast betraktas som ett delmål. Övriga problemkomplex såsom forskningspolitikens mål, forskningens planering och organisation i sin helhet liksom prioriteringsproblemen måste emellertid också, i en övergripande utformning, övervägas och överses inom en snar framtid. Forskningsberedningens sammansättning och arbetssätt kan därvid icke förbigås.

På samma sätt kan Kungl. Maj:t inte underlåta att också fortsättningsvis överväga frågan om *forskarkarriärens* utformning, även om — såsom redovisas — vissa åtgärder till karriärens förbättring vidtagits. Det vidare problemet om forskarkarriärens uppbyggnad och eventuella begränsning till tre steg återstår. Erfarenheter av det nya forskarutbildningssystemets verkningssätt torde nu börja föreligga.»

